

Анастасія Попова,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної роботи та інклюзивної освіти
Бердянського державного педагогічного університету

УДК 364-43]:364

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЧАТКОВОГО РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В КАНАДІ

GENERAL CHARACTERISTICS OF THE ENTRY-LEVEL COMPETENCY PROFILE FOR THE SOCIAL WORK PROFESSION IN CANADA

Анотація. У статті схарактеризовано загальна характеристика початкового рівня професійної компетентності соціального працівника у сфері соціальної роботи в Канаді. Автором представлено аналіз вимог до професії на основі Національного класифікатора професій та Профілю початкового рівня компетентності соціального працівника у сфері соціальної роботи в Канаді. Визначено групи основних компетентностей соціального працівника, що складають «піраміду компетентностей» (особистісні компетентності, загальні компетентності, професійні компетентності початкового рівня, просунутого професійного рівня). Деталізована структура професійної компетентності соціального працівника із врахуванням шести основних сфер його діяльності (застосування етичних стандартів, проведення оцінювання, планування заходів, надання послуг, удосконалення політики та практики, залучення до рефлексивної практики та професійного розвитку).

Ключові слова: соціальна робота, соціальний працівник, компетентність, компетенція, Канада.

Abstract. The article characterizes the general characteristics of the entry-level Competency Profile for the Social Work Profession in Canada. The author presents an analysis of the profession requirements based on the National Occupational Classification (NOC) and the Entry-Level Competency Profile for the Social Work Profession in Canada. The groups of basic social worker's competencies are defined according to the "pyramid of competences" (personal competencies, general competencies, entry-level profession-specific competencies, advanced profession-specific competencies). The detailed social worker's professional competence structure takes into account the six main areas of the social worker's practices (applying ethical standards, conducting assessments, planning interventions, delivering services, improving policies and practices, engaging in reflective practice and professional development).

Keywords: social work, social worker, competence, competence, Canada.

Професійна підготовка соціальних працівників – відповідальна місія створення передумов для якісного соціального обслуговування населення з метою

забезпечення їхнього добробуту в умовах війни та післявоєнного відновлення нашої країни. Відповідно, професійна підготовка фахівців є важливим завданням соціальної роботи. Сьогодні, в умовах соціальної невизначеності та в рамках взятого курсу на євроінтеграцію, як ніколи важливого значення набуває вивчення та аналіз у системі порівняльно-педагогічних досліджень професійної компетентності соціального працівника, як інтегральної характеристики професіоналізму, яка дозволяє визначити рівень підготовленості та здатність особистості успішно вирішувати професійні завдання і виконувати професійні обов'язки. У цьому аспекті важливим є аналіз та творча інтерпретація досвіду Канади, з огляду на високі освітні і професійні стандарти фаху, що ґрунтуються на міжнародних положеннях, вивчення та систематизація яких дозволить виявити можливі прогалини у структурі професійної компетентності вітчизняних соціальних працівників.

Різні аспекти дослідження, пов'язані із вивченням, аналізом та інтерпретацією професійної компетентності соціального працівника у системі міжнародних стандартів розкрито у наукових розвідках багатьох вітчизняних (Р. Вайноле, І. Зверева О. Карпенко, Н. Клименко, В. Поліщук В. Сластьоніна, Н. Шмельової та ін.) і зарубіжних (Г. Вільфінг (Австрія), М. Баркер, М. Доуел, С. Шадлоу (Велика Британія), Ф. Зайбель, Д. Герінг, (Німеччина), Ю. Змагальський, Є. Маринович-Гетка, О. Камінський (Польща), В. Бочарова, Ю. Василькова, Ю. Галагузова, З. Гилязова, І. Зимня (Російська Федерація), Ч. Казетта, Дж. Раймонд, А. Кадушкін (США), І. Валліман (Швейцарія) та інші) науковців. Професійна компетентність соціальних працівників у Канаді у розрізі міжнародних стандартів є предметом досліджень Н. Дж. Муле (N. J. Mulé), М. Хана (M. Khan), Ч. Маккензі (C. McKenzie).

Однак, результати бібліографічного аналізу дають підстави стверджувати, що характеристика початкового рівня компетентності соціального працівника у сфері соціальної роботи в Канаді не була предметом окремого дослідження. Водночас вивчення цього досвіду становить значний науковий інтерес і є важливим джерелом осмислення й творчого використання його конструктивних ідей у вітчизняній освітній теорії і практиці.

У липні 2014 року Міжнародна Федерація Соціальних Працівників (International Federation of Social Workers (IFSW) і Міжнародна Асоціація Шкіл соціальної роботи (International Association of Schools of Social Work, (IASSW) оновили міжнародне визначення соціальної роботи, у якому зазначено, що "Соціальна робота – це базована на практиці професія та академічна дисципліна, яка сприяє соціальним змінам та розвитку, соціальній згуртованості, активізації та звільненню людей. Центральне місце в соціальній роботі посідають принципи соціальної справедливості, прав людини, колективної відповідальності і поваги до різноманітності. Підкріплена теоріями соціальної роботи, соціальних і гуманітарних наук, а також місцевими знаннями, соціальна робота залучає людей і структури для вирішення життєвих проблем та покращення добробуту.

Наведене визначення може бути розширено і доповнено на національному та/або регіональному рівнях», але відповідно до ідеї Міжнародних організацій воно має слугувати базою для розуміння сутності та мети соціальної роботи [2].

Канадська асоціація соціальних працівників (Canadian Association of Social Workers (CASE)), професійна організація у сфері соціальної роботи, характеризує соціальну роботу як професію, «яка спрямована на надання допомоги окремим особам, сім'ям, групам і спільнотам для підвищення їх індивідуального та колективного добробуту [5]. Соціальні працівники надають соціальні послуги широкому колу клієнтів, особливо зосереджуючись на «їхньому соціальному розвитку та покращенні чи відновленні їхнього соціального функціонування, зокрема шляхом психосоціальної оцінки і соціального втручання, за допомогою підходу, зосередженого на взаємодії з навколишнім середовищем» [3].

Канадська рада регуляторів соціальної роботи (Canadian Board of Social Work Regulators (CCSWR)) визначає соціальну роботу як «допоміжну» професію, метою якої є допомога сім'ям, громадам або окремим особам задля покращення їхньої здатності до соціального функціонування.

Більшість визначень професії соціального працівника підкреслюють важливість орієнтації на стосунки та екології. Соціальні працівники вивчають «стосунки між окремими людьми, їхні природні ресурси підтримки, формальні структури в їхніх громадах, а також суспільні норми та очікування, які формують ці стосунки» [5].

Використовуючи широкий спектр стратегій і заходів, соціальні працівники допомагають окремим особам, сім'ям, групам і спільнотам розвивати їхні навички та вміння використовуючи при цьому різноманітні ресурси для вирішення індивідуальних особистих проблем, а також вирішення більш широких соціальних питань, таких як соціальна несправедливість, дискримінація, бідність, безробіття та домашнє насильство [5]. Тому, важливим є чітке визначення початкового рівня професійної компетентності для можливості виконання професійних повноважень, передбачених основними завданнями діяльності галузі

Початковий рівень професійної компетентності соціальних працівників на загально канадському рівні регулюється Національним класифікатором професій (The National Occupational Classification (NOC) та Профілем початкового рівня компетенції для професії соціальної роботи в Канаді (Entry-Level Competency Profile for the Social Work Profession in Canada)

У Національному класифікаторі професій (The National Occupational Classification (NOC)) визначено профіль професії, обов'язки та вимоги до працевлаштування у сфері соціальної роботи в Канаді. Так, зокрема, особа, що має освітню кваліфікацію «соціальний працівник» може обіймати наступні посади: координатор соціальної роботи, медичний соціальних працівник, соціальний працівник у сфері психіатрії, супервайзер соціальної роботи,

соціальний працівник, слідчий відділу допомоги дітям, радник з питань освіти (науковий радник, кар'єрний радник, шкільний poradnik, консультант студентської служби), консультант з питань шлюбу та сім'ї, менеджер соціальних, громадських та виправних служб, соціальний та громадський працівник (працівник розвитку громади, працівник кризового втручання, працівник у справах дітей та молоді, інструктор життєвих навичок, молодіжний працівник, інспектор із забезпечення доходів) тощо. Кожна з цих видів професії має свій профіль у Національному класифікаторі, однак відноситься до сфери діяльності соціального працівника [4].

Основні обов'язки, які входять в компетенцію соціальних працівників залежать від специфіки спеціалізації, однак у загальному вони стосуються визначення потреб клієнта та їх консультування, розробки програми допомоги клієнту, адвокації клієнтів у громаді, розслідування випадків жорстокого поводження з дітьми, співпраці з міждисциплінарною командою фахівців.

Важливим також є і систематизація вимог до працевлаштування, що визначають високі стандарти фаху, так зокрема, соціальний працівник повинен мати диплом освітнього ступеня бакалавра/магістра соціальної роботи, отриманий в рамках навчання у провінційних/територіальних університетах Канади, або ж університетів інших країн, дійсність, якого підтверджується професійною організацією; практичний досвід роботи з супервізором; реєстрацію в органі управління провінції та складені екзамени що підтверджують професійну компетентність; членство у професійній асоціації.

Особливість канадської практики регулювання професії полягає у тому, що практикуючі соціальні працівники не можуть називати себе «соціальними працівниками», доки не будуть зареєстровані в провінції чи території, де вони бажають працювати. Враховуючи те, що працевлаштування можливе за умови реєстрації та складання іспитів, важливим є чітке регулювання професійних стандартів у сфері початкової компетентності соціальних працівників, з метою оцінки можливості виконання ними своїх професійних повноважень у сфері соціальної роботи.

Важливим документом, що дозволяє оцінювати рівень професійної придатності соціальних працівників є «Профіль початкового рівня компетентності соціального працівника у сфері соціальної роботи в Канаді» (*Entry-Level Competency Profile for the Social Work Profession in Canada*), затверджений Канадською Радою регуляторів соціальної роботи у 2012 році і призначений для встановлення сумірності вимог для соціальних працівників та полегшення їх професійної мобільності між територіями/провінціями Канади. Метою профілю є систематизація основних професійних компетентностей, що характеризують і визначають рівень професіоналізму особистості та компетенцій, тобто вимог до знань, умінь, навичок, якими повинен володіти починаючий соціальний працівник у всій Канаді, незалежно від контексту, в якому він працює. [1].

У концептуальну основу профілю покладено «піраміду компетентностей» (рис. 1), якими має володіти будь-який соціальний працівник, зокрема до них відносять особистісні компетентності, загальні компетентності, професійні компетентності початкового рівня, компетентності просунутого професійного рівня. У свою чергу компетентності складаються з компетенцій, опанування яких є важливим для здійснення професійних повноважень [1].

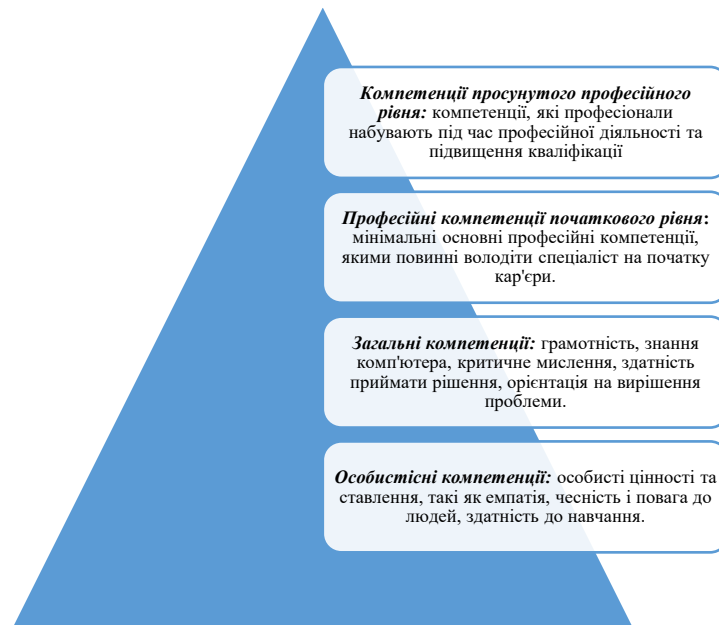

Рис. 1. Піраміда компетентностей соціального працівника в Канаді [1].

В рамках цієї піраміди, основні компетентності та компетенції у профілі виокремлені у шість блоків, які представляють шість основних сфер практики соціальної роботи, як-от [1]:

- *Застосування етичних стандартів:* компетентності та компетенції, необхідні для етичного та відповідального надання послуг.
- *Проведення оцінювання:* компетентності та компетенції, необхідні для визначення потреб клієнтів і оцінки їх соціальної ситуації та права на послуги.
- *Планування заходів:* компетентності та компетенції, необхідні для визначення цілей клієнтів і планування відповідної допомоги та послуг.
- *Надання послуг:* компетентності та компетенції, необхідні для надання послуг з метою задоволення потреб клієнтів.
- *Удосконалення політики та практики:* компетентності та компетенції, необхідні для активної участі в змінах політики та практики соціальної роботи, а також для ефективної комунікації та співпраці з зацікавленими сторонами громади та професіоналами в соціальній роботі та інших професійних сферах для вирішення проблем, пов'язаних із втручаннями соціальної роботи та захисту найкращих інтересів клієнтів.
- *Залучення до рефлексивної практики та професійного розвитку:*

компетентності та компетенції, необхідні для моніторингу та управління власним професійним розвитком, ставленням і поведінкою для розвитку та просування практики соціальної роботи на місцевому, національному та/або міжнародному рівнях.

Кожен із блоків компетентностей поділяється на групи ключових глобальних компетентностей, зміст яких складають компетенції, зосереджені на діяльності подібного характеру і описують ряд конкретних професійних дій, виражених у вимірних термінах. Загальна структура професійних компетентностей їх короткий зміст представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Структура та зміст компетентностей соціального працівника відповідно до профілю початкового рівня компетентності соціального працівника у сфері соціальної роботи в Канаді

Сфери практики	Групи компетентностей
<i>Застосування етичних стандартів</i>	• компетентності, пов'язані з етичними дилемами проблем, які вирішуються; • компетентності етичної практики; • компетентності щодо дій у випадках порушення правил етики; • компетентності пов'язані із захистом прав клієнтів та розвитку соціальної справедливості.
<i>Проведення оцінювання</i>	• компетентності, пов'язані з оцінкою потреб і ситуацій клієнтів; • компетентності пов'язані зі збором відповідної інформації шляхом опитування та обговорень; • компетентності, пов'язані з інформуванням і залученням клієнтів до процесу прийому та оцінювання.
<i>Планування заходів</i>	• компетентності пов'язані зі здатністю формулювати проблеми та потреби клієнтів, які необхідно вирішити; • компетентності пов'язані із правилами втручання у вирішення проблем клієнтів; • компетентності пов'язані із вибором оптимальних форм, методів та способів роботи по вирішенню проблем клієнта.
<i>Надання послуг</i>	• компетентності пов'язані із здатністю доносити інформацію про проблему клієнта різним зацікавленим сторонам; • компетентності ведення документації; • компетентності ведення випадку відповідно до встановленого плану;

	• компетентності спрямовані на сприяння самовизначенню клієнтів; • компетентності моніторингу, оцінки та корегування втручання.
<i>Удосконалення політики та практики</i>	• компетентності пов'язані з оцінкою сучасного стану політики і практики у сфері професійних стандартів соціальної роботи; • компетентності пов'язані із здатністю визначати перспективні напрями покращення стану політики і практики у сфері професійних стандартів соціальної роботи; • компетентності пов'язані із здатністю налагоджувати і підтримувати професійну міжвідомчу співпрацю з різними організаціями.
<i>Рефлексивна практика та професійний розвиток</i>	• компетентності пов'язані із здатністю до рефлексії та професійного розвитку.

Систематизовано автором на основі опрацювання «Профілю початкового рівня компетентності соціального працівника у сфері соціальної роботи в Канаді» [1].

Наявність загально канадського профілю дозволяє: роботодавцям та територіальним/провінційним регуляторам визначити ключові практичні компетентності та компетенції, які можна використовувати для оцінки готовності практиків до безпечної професійної діяльності, а також набір чітких критеріїв, які вони можуть використовувати для оцінки компетентності практиків у галузі соціальної роботи; запевнити громадськість, що зареєстровані практики у сфері соціальної роботи можуть надавати безпечні, компетентні та етичні послуги; оцінити кваліфікацію та практичні навички соціальних працівників, щоб визначити, чи відповідають вони вимогам реєстрації; викладачам із соціальної роботи, надавати уніфіковану інформацію про мінімальні компетентності й компетенції та оцінювані їх сформованість на основі навчальних досягнень студентів.

Не дивлячись на те, що практика соціальної роботи різноманітна, а вимоги, з якими стикаються соціальні працівники, зазвичай відрізняються від сектора та організації. Систематизація Профілем компетентностей та компетенцій, якими має володіти соціальний працівник дозволяє регуляторним органам розробляти об'єктивні процедури реєстрації фахівців на основі оцінки їх придатності до професії з урахуванням визначеного обсягу знань, умінь та навичок. компетентності та компетенції Профілю також можуть бути використані для визначення потреби в додатковому навчанні, а також при акредитації освітніх програм задля окреслення контрольних вимог для вступу на спеціальність та є основою для інших інструментів

оцінки компетентностей та компетенцій та/або контрольованої практики у сфері соціальної роботи.

Отже, аналіз початкового рівня професійної компетентності соціального працівника у сфері соціальної роботи в Канаді дав можливість з'ясувати, що придатність до професійної діяльності оцінюється на підставі сукупності **особистісних, загальних, професійних компетентностей початкового рівня та компетентностей** просунутого професійного рівня, зміст яких деталізовано у компетенціях із врахуванням шести основних сфер його діяльності, **як-от:** застосування етичних стандартів, проведення оцінювання, планування заходів, надання послуг, удосконалення політики та практики, залучення до рефлексивної практики та професійного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Entry-Level Competency Profile for the Social Work Profession in Canada. [Electronic resource] : *official document of the Canadian Council of Social Work Regulators*. 2012. URL.: <http://www.ccswr-ccorts.ca/wp-content/uploads/2017/03/Competency-Profile-Executive-Summary-ENG.pdf>. (дата звернення: 30.08.2021). Title from the screen.
2. Global Definition of Social Work. [Electronic resource] : official website / *International Federation of Social Work*. 2021. URL.: <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/> (дата звернення: 30.08.2021). Title from the screen.
3. Mandat, mission, vision et valeurs. [Electronic resource] : official website / *Quebec: Ordre professionnel des travailleurs sociaux du Québec*. 2021. URL.: <https://www1.otstcfq.org/l-ordre/qui-sommes-nous/mandat-mission-vision-et-valeurs/>. (дата звернення: 30.08.2021). Title from the screen.
4. The National Occupational Classification (NOC). 4152 – Social Workers. [Electronic resource]: *official document of Government of Canada*. URL.: <https://noc.esdc.gc.ca/Structure/NocProfile?objectid=8142B1et66d%2BpdERym7bSjDK1KzB8Wf7P%2BIWUW6yY1Y%3D> (дата звернення: 30.08.2021). Title from the screen.
5. Vision, mission, principles and activities. [Electronic resource] : official website / *Canadian Association for Social Work Education*. 2021. URL.: <https://caswe-acfts.ca/about-us/mission/>. (дата звернення: 30.08.2021). Title from the screen.